

співпрацю із оперативними підрозділами та експертними установами регіону, а також забезпечити здійснення належного процесуального керівництва силами прокуратури області.

Кравченко О. В.

аспірантка 2-го курсу кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури Національного університету
«Одеська юридична академія»

МІСЦЕ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Державне бюро розслідувань є центральним органом виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесенних до його компетенції.

На сьогоднішній день, проблема протидії високопосадовій («біло-комірцевій») злочинності спеціалізованим органом на теоретичному рівні в Україні частково досліджена — йдеться, в основному, про наукові праці, що стосуються вивчення міжнародного досвіду створення та функціонування відповідних спеціалізованих органів. Разом з тим, заслуговує більш детального наукового дослідження питання системного аналізу доцільності створення такого органу в Україні з урахуванням українських реалій і потреб сьогодення. Так, свого часу (1997 рік) в нашій державі вже була спроба створити Національне бюро розслідувань (НБР), яке за своїм функціональним призначенням мало б займатися розслідуванням злочинів, вчинених посадовцями, які мають певну «вагу» в суспільстві (на зразок американського ФБР). Проте дана ідея у вирі правових та соціально — політичних дискусій в той період так і залишилася лише на папері (Про Національне бюро розслідувань України (справа щодо утворення Національного бюро розслідувань України) [Електронний ресурс] : рішення Конституційного суду України від 6 лип. 1998 р. у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України від 24 квіт. 1997 р. № 371). Враховуючи, що з моменту створення Державного бюро розслідувань (далі — ДБР) пройшов відносно недовгий відрізок часу, наразі недостатньо висвітленим є питання про місце й роль, яка відводиться цьому органу серед інших правоохоронних структур, у тому числі органів досудового розслідування.

Юристи — практики зазначають, що Закон України «Про державне бюро розслідувань» від 12 листопада 2015 року № 794-VII містить ризики порушення незалежності ДБР у зв'язку з визначенням його як центрального органу виконавчої влади. Зважаючи на це, ретельний процес перевірки переваг та недоліків створення таких інституцій у світлі реформування системи правоохоронних органів, а також дослідження ролі даного органу в цій системі є надзвичайно актуальним. В цьому контексті важливим є питання взаємодії правоохоронних органів між собою, налагодження відповідних зв'язків із співробітництва з метою уникнення можливих «компетенційних» конфліктів, приклади яких можна було спостерігати останнім часом в Україні.

Специфіка підслідності ДБР і компетенція даного органу загалом стосується розслідування одних з найбільш складних категорій злочинів, а саме — вчинених представниками органів державної влади, суду і правоохоронних органів. Йдеться про провадження, де майже завжди є ризики протидії розслідуванню як винними, так й іншими зацікавленими особами. Тому така функціональна специфіка органу повинна була одержати практичне втілення у вигляді інституції з широкими повноваженнями та професійними та досвідченими працівниками, належним чином забезпеченими технічними засобами та науковим супроводом. Неспроможність, за таких обставин, існуючих органів досудового розслідування повною мірою ефективно і неупереджено здійснювати провадження у кримінальних справах щодо високопосадовців, суддів та працівників правоохоронних органів сприяло створенню принципово нової і максимально незалежної у своїй діяльності правоохоронної структури. Значною мірою зі створенням ДБР пов'язують імплементацію в законодавство України положень ст. 36 Конвенції ООН проти організованої злочинності та корупції («Спеціалізовані органи»).

Отже, Державне бюро розслідувань є центральним органом виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції. Створення даного органу було передбачено зобов'язаннями при вступі до Ради Європи та є частиною коаліційної угоди між парламентськими партіями Верховної Ради України VIII скликання (Верховна Рада України; Закон від 12.11.2015 № 794-VIII).

Ключовою місією Державного бюро розслідувань є здійснення повного, незалежного та всебічного розслідування «білокомірцевих злочинів (віднесених до підслідності даного органу) задля притягнення винних до встановленої Законом відповідальності, незважаючи на їх посади, зв'язки та ресурси.

Сфера розслідувань ДБР стосується всіх правоохоронців, суддів, податківців, митників і найвищих держслужбовців, чий посади віднесено до категорії «А», народними депутатами, екс-президентами, міністрами та їхніми заступниками, а також службовими особами Національного антикорупційного бюро та прокурорів САП крім випадків, коли ці злочини віднесено до підслідності детективів НАБУ, особи, які вчинили військові злочини, крім передбачених статтею 422 КК України ([Електронний ресурс]. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/XH51500A.html).

Закон передбачає, що Державне бюро розслідувань виявлятиме, розкриватиме і припинятиме злочини, які пов'язані з діяльністю організованих груп та злочинних організацій. Також йдеться про розслідування випадків катування та інших злочинів, пов'язаних з жорстоким, нелюдським або таким, що принижує гідність, поведінням або покаранням, вчинених прокурорами, слідчими (детективами), СБУ, органів внутрішніх справ та працівниками інших правоохоронних органів ([Електронний ресурс]. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-18>).

Водночас функції бюро не дублюватимуть завдання інших силових структур. Так, органи досудового розслідування Національної поліції і надалі матимуть «загальну компетенцію» (з урахуванням положень ст. 216 КПК України), ГПУ виконуватиме функції державного обвинувачення у суді ([Електронний ресурс]. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>).

Що стосується Служби безпеки України, то подальшому, згідно із зобов'язаннями перед Радою Європи, функції слідства СБУ має «передати» іншим правоохоронним органам. А нещодавнім рішенням Конституційного суду України № 3-р/2018 від 24 квітня 2018 року було визнано неконституційними положення КПК, які наділяли кримінально — виконавчу службу повноваженнями щодо провадження досудового розслідування злочинів, вчинених на території або в приміщеннях цього відомства ([Електронний ресурс]. <https://mind.ua/publications/20183366-peregoni-finansovih-rozvidnikiv-hto-v-ukrayini-borotimetsya-zachistotu-kapitaliv>).

В найближчому майбутньому планується створення Служби фінансових розслідувань, основним завданням якої буде розслідування економічних злочинів.

Підсумовуючи вищенаведене, варто зазначити, що появу Державного бюро розслідувань називають вагомим кроком у напрямку до європейських стандартів та практик ведення слідства. За умов досконалого керівництва та організації роботи є унікальна можливість створити кардинально нове правоохоронне відомство, що стане на варті правопорядку в державі.